

Міністерство освіти і науки України

Українська мова

10–11 класи

рівень стандарту

Програма
для загальноосвітніх навчальних закладів
з російською мовою навчання

Пояснювальна записка

Вивчення систематичного курсу української мови закінчується в основній школі. Головне завдання старшої школи – подальше вдосконалення набутих умінь і навичок володіння мовою на основі здобутих раніше і нових знань.

Зміст навчання української мови структурується за чотирма змістовими лініями – мовленнєвою, мовною, соціокультурною та діяльнісною (стратегічною). Мовна і мовленнєва змістові лінії у старшій школі максимально тяжіють до об'єднання, і їх розмежування стає ще більш умовним, ніж в основній ланці. У 11-му класі ці лінії збігаються.

Зміст навчання в 11-му класі становлять **культура мови, стилістика й елементи практичної риторики.** Між цими розділами науки про мову існує тісний органічний взаємозв'язок. Культура мови розглядається науковцями на двох рівнях. Вона співвідноситься, по-перше, з мовними нормами, що забезпечують правильність мовлення, і, по-друге, зі стилістичними нормами, які визначають його комунікативну доцільність. Найвищим виявом володіння мовою є красномовство, яке вивчає риторика, або основи публічного мовлення.

Відповідно до цього і побудовано програму курсу «Українська мова» для старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою. Ос-

новний зміст роботи в **10-му класі** становить опрацювання норм сучасної української літературної мови, а також особливостей використання у мовленні стилістичних засобів різних її рівнів. В 11-му класі основна увага зосереджується на комунікативно-стилістичних якостях мови та елементах практичної риторики, присвячених розвитку в учнів навичок публічного мовлення.

В **11-му класі** перед учнями стоїть завдання вдосконалити володіння комунікативно доцільним українським мовленням на основі засвоєння його **комунікативно-стилістичних якостей – точності, логічності, чистоти, виразності, багатства, доречності**, а також розвивати риторичну діяльність. Точність – це строга співвіднесеність слів з означуваними предметами і явищами дійсності; логічність – відповідність сказаного (написаного) певним реаліям життя, продуманість, семантична і структурна впорядкованість мовлення; чистота – це естетичність мовлення, недопущення у нього елементів, невластивих літературній мові (діалектизмів, жаргонізмів тощо), порушень орфоепічних, лексичних та інших норм; виразність – такі особливості структури мовлення, які підтримують увагу й інтерес у слухача (читача); багатство – різноманітність мовних засобів, значний обсяг активного словника, розвиненість граматичного ладу мовлення; доречність – відповідність мовлення меті й умовам спілкування.

Зазначені комунікативно-стилістичні якості мовлення формуються не почергово, а комплексно, на основі теоретичних відомостей, зміст навчання яких викладено у вступній частині розділу «Культура мови і стилістика. Елементи практичної риторики» та в окремих цілісних фрагментах програми, присвячених конкретним ознакам зразкового мовлення.

У результаті засвоєння розділу «Культура мови і стилістика. Елементи практичної риторики» старшокласники удосконалюють власне мовлення відповідно до норм української літературної мови, навчаються аналізувати мовні засоби з урахуванням стилістичного аспекту їх функціонування у мовленні, зможуть оцінювати і свідомо добирати їх для створення власних висловлювань; оволодіють різними способами вираження того самого змісту, багатством лексичної і граматичної синонімії української мови. Врахування комунікативно-стилістичних якостей зразкового мовлення у побудові власних висловлювань істотно вплине на ефективність мовленнєвої й зокрема риторичної діяльності старшокласників.

Культура мови органічно пов'язана з риторикою як перший і другий етапи оволодіння комунікативно-стилістичними якостями мовлення, тому в 11-му класі учні засвоюють не тільки основні якості досконалого мовлення, а й комплексно опановують ці якості у їх поєднанні залежно від умов спілкування. Старшокласники освоюють

технології досягнення означених якостей у публічному мовленні. На цьому ґрунтуються елементи практичної риторики, що мають на меті вчити красномовства – ефективної мовленнєвої комунікації. Відповідний матеріал імплементовано в зміст кожного розділу програми. Він спрямований на формування в учнів поняття про риторику як мистецтво побудови й оприлюднення досконалого висловлювання, що вкрай необхідно кожній людині для успішної соціалізації та професійного зростання.

Засвоюючи елементи практичної риторики, старшокласники аналізуватимуть взірці красномовства, вчитимуться визначати актуальні й цікаві теми, розробляти предметну основу промови, знаходити матеріал, структурувати виступ, переконливо аргументувати й обґрунтовувати власні тези і коректно критикувати хибні погляди на ту чи іншу проблему, виголошувати промову, застосовуючи як вербальні, так і невербальні засоби й ефективні способи встановлення контакту з аудиторією і впливу на неї.

В 11-му класі передбачено також спеціальні уроки розвитку зв'язного мовлення, на яких учні удосконалюватимуть уміння конспектувати, складати тези, тексти виступів, повідомлень і промов, писати перекази, твори, створювати усні висловлювання, оформляти ділові папери та ін. Значну увагу приділено розвитку перекладацьких умінь і навичок.

Відповідно до програми старшокласники опановуватимуть культуру мовленнєвої поведінки, етику та мовленнєвий етикет.

Курс старшої школи закінчується розділом **«Узагальнення і систематизація найважливіших відомостей з основних розділів науки про мову»**, завданням якого є підбиття підсумків вивченого за курс загальноосвітньої школи і підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання.

Успішній реалізації завдань вивчення української мови у старшій школі сприятиме застосування **сучасних освітніх технологій**, які оптимально враховують індивідуальні здібності, нахили і потреби старшокласників, аспекти їх особистісного становлення й самооцінки та професійного самовизначення. Це, зокрема, системи розвивального, інтерактивного навчання, технології креативного, дослідницького та інформаційного характеру. Значна роль відводиться розширенню можливостей для самостійної роботи учнів.

У програмі подано орієнтовний розподіл навчального часу. Учителеві надається право у разі потреби вносити до нього необхідні корективи (скорочення кількості спеціальних уроків розвитку мовлення при цьому небажане).

10 клас

(35 год., 1 год. на тиждень)

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

(15 год.)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Відомості про мовлення</p> <p>Основні поняття мовлення і спілкування. Види мовленнєвої діяльності, їх взаємозв'язок. Вимоги до культури мовлення: змістовність, ічна послідовність, багатство мовних засобів, виразність, точність, доречність, вільність. Шляхи підвищення особистої культури мовлення.</p> <p>Конспект. Анотація. Відгук. Бібліографія.</p> <p>Аудіювання</p> <p>Слухання–розуміння текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення, природного українського мовлення, фоно-, аудіо-, відеозаписів із застосуванням різних видів аудіювання.</p> <p>Визначення на слух слів і словосполучень, які є “несправжніми друзями перекладача”.</p> <p>Складання плану висловлювання за кількома прослуханими фрагментами тексту.</p> <p>Цільове аудіювання із визначеним завданням (скласти тези, конспект, зробити тематичні виписки).</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none">• будує висловлювання з урахуванням здобутих знань, дотримується вимог культури мовлення; систематично працює над підвищенням особистої культури мовлення;• адекватно сприймає усне мовлення в будь-якому пред'явленні; користується різними видами аудіювання;• виділяє на слух найбільш важливу й актуальну інформацію; визначає предмет обговорення й основну тезу в чужому мовленні;• ставить різнотипні проблемні запитання за змістом прослуханого; користується різними способами засвоєння почутого;• визначає жанр усного мовлення та співвідносні з ним елементи композиції; аналізує й оцінює композицію і мовне оформлення чужого мовлення;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Прослуховування фоно-, аудіо-, відеозаписів з метою підготовки до дискусії на морально-етичну тему із довільним виписуванням окремих думок, цитат, тез, ключових слів.</p> <p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Читання текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення із застосуванням засвоєних стратегій читання.</p> <p>Еквівалентна заміна (вибір з-поміж кількох анотацій тієї, яка найповніше передає зміст тексту).</p> <p>Розуміння фактичного змісту (формулювання порушених/висвітлених у тексті проблем; відповіді на проблемні запитання за змістом; підготовка анотації).</p> <p>Розвиток умінь інтерпретувати прочитане (визначення ступеня повноти висвітлення автором порушеної в тексті проблеми).</p> <p>Визначення пізнавальної цінності прочитаного (складання анотації до тексту із розкриттям його інформативної цінності).</p> <p>Аналіз використаних автором мовних засобів.</p> <p>Відгук про книжку.</p> <p>Складання бібліографії.</p> <p style="text-align: center;">Говоріння</p> <p>Діалог. Ведення діалогу відповідно до запропонованої ситуації із самостійним визначенням його теми і змісту.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • складає план, тези і конспект прослуханої лекції, доповіді з реконструкцією основних її положень; • розуміє зміст кінофільмів; • помічає і виправляє помилки в усному мовленні; • адекватно сприймає писемне мовлення; користується різними стратегіями читання відповідно до визначених вимог; • виділяє найбільш важливу й актуальну інформацію в прочитаному, користується різними способами її засвоєння; • складає план прочитаного, тези, конспект, анотацію, робить тематичні виписки; • аналізує й оцінює композицію і мовне оформлення тексту; • пише відгук про книжку; • складає бібліографію; • знаходить і усуває недоліки в побудові та мовному оформленні тексту; • коректно й ефективно веде діалог у діапазоні соціокультурної проблематики, використовуючи відповідні мовні засоби і контролюючи мовний аспект спілкування; ініціює, підтримує розмо-

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Компонування розроблених мікродіалогів у цілісний тривалий діалог.</p> <p>Складання діалогів для спілкування в умовах ведення дискусії.</p> <p>Розгорнута відповідь на запитання з попереднім переглядом текстових матеріалів.</p> <p>Складання зверненого монологічного висловлювання для заданої ситуації спілкування.</p> <p>Виступ на зборах, семінарах (підготовлений і непідготовлений).</p> <p style="text-align: center;">Письмо</p> <p>Конспектування висловлювань, що сприймаються на слух.</p> <p>Тематичні виписки, тези, конспект прочитаного (художнього твору, публіцистичної та науково-популярної статей).</p> <p>Перекази із творчим завданням (висловлення власного ставлення до подій, героїв, їхніх вчинків тощо).</p> <p>Твори на морально-етичну тему.</p> <p>Нарис на основі життєвих вражень.</p> <p>Виступ на зборах, семінарах (підготовлений).</p> <p>Відгук про твір мистецтва (картину, скульптуру, архітектурну споруду та ін.).</p>	<p>ву і реагує на репліки співрозмовника в різних ситуаціях спілкування: виявляє обізнаність/необізнаність із певною проблемою; висловлює припущення щодо імовірності (малоймовірності, неможливості) чогось; висловлює невдоволення діями співрозмовника, спростовує його твердження, виявляє підтримку і т. ін.; пристосовується до зміни напряму розмови;</p> <ul style="list-style-type: none"> • висловлюється майже спонтанно, створює монологічні висловлювання різних стилів, типів і жанрів мовлення з урахуванням ситуації спілкування; доречно й контрольовано використовує засвоєні мовні засоби; коректує усне мовлення відповідно до реакції слухача; • відтворює на письмі готові тексти, ускладнені творчим завданням; • складає тези, конспект, робить тематичні виписки на основі виділення найважливішої, значущої інформації із дотриманням вимог до цього виду роботи; • пише твори вказаних у програмі видів відповідно до прийнятих вимог (добре структуровані, з чітким, точним і зв'язним викладом думок, розгорнутою аргументацією, відповідними прикладами і виділенням значущих думок, визначенням шляхів і способів розв'язання проблеми, логічним висновком та належним мовним оформленням); • удосконалює написане; • складає бібліографію, анотацію;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p><i>Редагування</i> текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення. Бібліографія. Анотація.</p> <p>Ділові папери <i>Доручення. Офіційний лист. Вітальний адрес.</i></p> <p>Переклад <i>Переклад</i> текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення. Переказ-переклад.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • оформляє належним чином ділові папери вказаних у програмі видів; • перекладає з російської мови тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення; здійснює переказ-переклад.

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p style="text-align: center;">КУЛЬТУРА МОВИ І СТИЛІСТИКА</p> <p style="text-align: center;">ВСТУП (1 год.)</p> <p>Роль мови у формуванні особистості. Культура мовлення – важлива складова загальної культури людини; її соціальне й національне значення. Відповідність нормам літературної мови як одна з основних вимог до культури мовлення.</p> <p style="text-align: center;">ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ (19 год.)</p> <p>Норми української літературної мови (орфоепічні, лексичні, мор-</p>	<p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розкриває роль мови у формуванні особистості; обґрунтовує необхідність додержання культури мовлення як показника загальної культури й рівня інтелектуального розвитку кожної окремої людини і нації в цілому; характеризує основні вимоги до мовлення;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>фологічні, синтаксичні, стилістичні, орфографічні, пунктуаційні) (поглиблене повторення й систематизація).</p> <p>ОРФОЕПІЧНІ НОРМИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Вимова ненаголошених голосних; вимова приголосних та їх сполучень; вимова звуків у словах іншомовного походження; правильне наголошування слів.</i> Орфоепічні словники. Стилістичні засоби фонетики. <p>МОРФОЛОГІЧНІ НОРМИ</p> <p>Рід і число іменників.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Запобігання помилкам у визначенні роду окремих іменників.</i> Кличний відмінок. • <i>Правильне вживання відмінкових закінчень іменників, іменників у кличному відмінку при звертанні.</i> Синоніміка деяких відмінкових конструкцій. Ступені порівняння прикметників. • <i>Запобігання помилкам у використанні форм вищого і найвищого ступенів.</i> Прикметники твердої і м'якої груп, їх відмінювання. Числівники кількісні й порядкові. • <i>Правильне вживання відмінкових форм іменників при кількісних числівниках; правильне</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • дотримується орфоепічних норм в усному мовленні та під час читання; вільно користується орфоепічним словником; помічає і виправляє орфоепічні помилки; • визначає і комунікативно доцільно використовує стилістичні можливості вивчених мовних одиниць в усному мовленні; • правильно вживає частини мови в усному і писемному мовленні, в т. ч. для зв'язку речень у тексті; визначає і комунікативно доцільно використовує стилістичні можливості засвоєних мовних одиниць у мовленні, вживає різні частини мови для вираження синонімічних значень;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p><i>вживання числівників для позначення дат, часу.</i></p> <p>Відмінювання займенників.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Вживання займенників для зв'язку речень у тексті.</i> Неозначена форма дієслова. • <i>Використання у мовленні дієслів-синонімів.</i> Доконаний і недоконаний види дієслова. • <i>Вживання дієслівних словосполучень, в яких трапляються помилки у формі залежного слова.</i> Часи дієслова. • <i>Правильне наголошування дієслів минулого часу.</i> Способи дієслів. • <i>Вживання одних способів дієслів замість інших.</i> Безособові дієслова. Відмінювання дієприкметників. Дієприкметниковий зворот. • <i>Правильна побудова речень із дієприкметниковими зворотами.</i> Активні і пасивні дієприкметники, їх творення. Безособові дієслівні форми на -но, -то. • <i>Вживання безособових дієслівних форм на -но, -то.</i> Дієприслівниковий зворот. Дієприслівники недоконаного і доконаного виду, їх творення. • <i>Складні випадки вживання дієприслівників доконаного і недоконаного виду. Правильне використання дієприслівників у побудові речень.</i> 	

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Ступені порівняння прислівників.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Використання прислівників як засобу зв'язку речень у тексті, а також для увиразнення мовлення.</i> <p>Службові частини мови.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильне вживання службових частин мови.</i> <p>Стилістичні засоби морфології і словотвору.</p> <p>СИНТАКСИЧНІ НОРМИ</p> <p>Словосполучення.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Практичне засвоєння словосполучень, в яких трапляються помилки у формі залежного слова; використання у мовленні синонімічних словосполучень.</i> <p>Речення.</p> <p>Підмет і присудок як головні члени речення.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильне вживання форм присудка при підметі, вираженому словосполученням.</i> <p>Синонімія форм присудка.</p> <p>Означення, додаток і обставина як другорядні члени речення.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Обставини часу як засіб зв'язку речень в описових і розповідних текстах, їх синоніміка.</i> <p>Стилістична роль означень і порівняльних зворотів у художньому мовленні.</p> <p>Стилістичне значення порядку слів.</p> <p>Синонімія двоскладних і односкладних речень.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Вживання неповних речень у діалозі.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • синтаксично правильно буде висловлювання в усній і письмовій формах; використовує синтаксичні конструкції для вираження різних смислових відношень; висловлює той самий зміст за допомогою різних синтаксичних засобів; враховує у мовленні стилістичне забарвлення синтаксичних засобів; корегує власне і чуже мовлення з погляду дотримання синтаксичних норм;

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>Вставні слова (словосполучення, речення).</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Синоніміка вставних слів і речень. Використання вставних слів як засобу зв'язку речень у тексті.</i> <p>Пряма і непряма мова. Діалог.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Синоніміка різних способів передачі прямої мови.</i> <p>Складне речення.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Синоніміка простих і складних речень, складних речень зі сполучниками і безсполучникових.</i> <p>Паралельні синтаксичні конструкції з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами і підрядними реченнями.</p> <p>Особливості синтаксису розмовного мовлення.</p> <p>ПРАВОПИСНІ НОРМИ</p> <p>Найскладніші орфограми.</p> <p>Основні пунктограми у простому й складному реченні, при прямій мові і діалозі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • пише відповідно до вивчених орфографічних і пунктуаційних правил; обґрунтовує написання; користується орфографічними словниками і довідниками з правопису, синтаксису і пунктуації.
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Анафора, епіфора, асонанс, алітерація, рима. Правильне і комунікативно доцільне вживання частин мови, синтаксичних конструкцій та використання їх стилістичних можливостей у художніх творах (література).</p>	

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Проблематика
Національна самобутність української мови, її багатство і краса.

Історія, сьогодення і майбутнє України.

Матеріальне і духовне. Загальнолюдські духовні цінності.

Освіта. Наука. Література. Мистецтво. Культура. Будівництво й архітектура.

“Як знаходити друзів і впливати на людей”. Дейл Карнегі.

Зовнішня і внутрішня краса людини. Взаємини між юнаком і дівчиною. Дівоча гідність.

Культура молодіжного дозвілля.

Шляхи до життєвої гармонії.

Подорожі. Враження.

Народні традиції і звичаї, поетичність свят і обрядів.

Учень:

- встановлює і підтримує тривалі формальні й неформальні стосунки з носіями мови в усіх сферах приватного і суспільного життя; ефективно користується мовою для реалізації соціальних цілей;
- усвідомлює спільне й відмінне між українською та російською культурами, розпізнає характерні риси української культури, опановує засоби користування нею;
- вчиться визначати і використовувати різні стратегії для контакту з представниками іншої культури;
- вчиться долати міжкультурні непорозуміння і конфліктні ситуації.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Учень:

- самостійно планує свою навчальну і самоосвітню діяльність, застосовує раціональні способи її здійснення; користується всіма засвоєними формами контролю й оцінки;
- бере активну участь у колективній пізнавальній діяльності, вчиться керувати навчальною роботою групи в класі;
- удосконалює методику здобуття інформації; здійснює обмін, перевірку та підтвердження накопиченої інформації; узагальнює інформацію з кількох джерел;

- встановлює міжпредметні зв'язки на основі теоретичних знань; користується різними прийомами аналізу і синтезу, застосовує їх до матеріалу міжпредметного характеру;
- опановує довідково-бібліографічну інформацію масової бібліотеки; вдосконалює навички роботи з довідковим апаратом; самостійно добирає необхідні матеріали з певної проблеми; систематично використовує у навчальній роботі науково-популярну літературу, періодику, матеріали радіо- і телепередач.

11 клас

(35 год., 1 год. на тиждень)

МОВЛЕННЄВА І МОВНА ЗМІСТОВІ ЛІНІЇ

(15 + 20 = 35 год.)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги загальноосвітньої підготовки учнів
<p style="text-align: center;">1</p> <p>Відомості про мовлення і красномовство</p> <p>Функціонування мови і сфери спілкування (особиста, публічна, освітня, професійна). Риторика як наука, її предмет і завдання. Загальна характеристика розділів риторики (етапів ораторської діяльності). Поняття про стратегію оратора (мета промови, аналіз аудиторії, вибір теми). Особливості будови і мовного оформлення усних і письмових творів вказаних у програмі видів.</p> <p style="text-align: center;">Аудіювання</p> <p>Аудіювання текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення, природного мовлення носіїв мови із застосуванням різних видів аудіювання. Аудіювання зразків ораторського мистецтва. Цільове аудіювання з певною метою (одержати необхідну інформацію для підготовки повідомлення, виступу під час дискусії, монологічного висловлювання до заданої ситуації спілкування). Синхронний переклад озвученого тексту.</p> <p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Читання текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення із застосуванням різних видів і стратегій читання. Читання зразків ораторського мистецтва.</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p>Учень:</p> <ul style="list-style-type: none">• використовує здобуті знання у спілкуванні, при побудові і зв'язних висловлювань;• знає предмет і завдання;• вибирає тему виступу, в жанр з урахуванням особливостей <ul style="list-style-type: none">• уважно слухає;• розуміє всі види усного мовлення, слухає і чує з природною швидкістю, розуміє жанри публічних виступів; аналізує мовлення щодо його структури, оформлення; помічає і виправляє помилки, виділяє, критично оцінює й аргументацію, користується різноманітними засобами усного мовлення, усвоєння і використання; <ul style="list-style-type: none">• читає за визначеними нормами, розуміє будь-якої складності (крім вимогливості) тексти, користуючись різними видами читання; пристосовує читання до ситуації

Читання тексту промови та її фрагментів.
Визначення пізнавальної цінності прочитаного (порівняння інформації з двох-трьох джерел щодо розходження у трактуванні певної проблеми).
Встановлення смислового зв'язку між окремими фактами тексту (зображення основних положень тексту у вигляді схеми).
Підтвердження викладеної в тексті точки зору власними прикладами.
Стилістичний аналіз і стилістичне редагування тексту.

Говоріння

Діалог. Діалог публічний відповідно до запропонованої ситуації спілкування. Діалог-полеміка. Діалог-дискусія.
Складання і розігрування діалогів до ситуації спілкування в умовах полілогу (дискусії).
Складання переліку питань та обговорення їх зі співрозмовником.
Аргументовані **відповіді на запитання** під час дискусії, виголошення публічної промови.
Трансформація тексту відповідно до пропонуваного обставин (зміни співрозмовника, комунікативної мети, змісту тощо).
Спростування хибних тверджень. Наведення аргументів (контраргументів) щодо спірних тверджень.
Стислий і докладний переказ прослуханого монологічного висловлювання від імені оратора.
Переказ із творчим завданням.
Розгорнуте **повідомлення** в науковому, публіцистичному стилях за попередньо складеними тезами, конспектом.
Висловлювання з певної теми із використанням текстових матеріалів та мережі Інтернет, звернене до різних адресатів у різних ситуаціях спілкування.
Виступ публіцистичного характеру з використанням прийомів риторичної майстерності.
Бесіда, усне розгорнуте **повідомлення** в за-

тей слухачької аудиторії (стимулювання зацікавленості темою тощо).
Виділення суттєвої інформації (в тому числі в текстах професійного спрямування).
Оцінює та інтерпретує її, користуючись різними способами засвоєння і використання інформації.
Тісно працює з літературою.

- бере участь у діалозі з партнерами за певного характеру, висловлюючи свою думку, аналізує різні погляди на проблему, обстоює свою позицію, аргументує її, аргументацію інших;
- переказує тексти, ускладнює їх за допомогою запитань, відповідей, вступних слів, закінчення; створює діалогічні ситуації, використовуючи словлювання з урахуванням ситуації спілкування; дотримується загальних принципів етичних та етикетних норм спілкування; стосовується до зміни напрямку розмови; коректує свої помилки; вивчає реакцію співрозмовника.

<p>даній ситуації спілкування за попередньо складеними тезами.</p> <p>Дискусія з обстоюванням альтернативних точок зору.</p> <p>Виступ під час бесіди, дискусії, диспуту, полеміки.</p>	
<p style="text-align: center;">Письмо</p> <p>Переказ із творчим завданням.</p> <p>План-конспект виступу за темою (змістом) тексту або з висвітленої у ньому проблеми.</p> <p>Тези, конспект, докладний запис публічного виступу з використанням різних джерел інформації (у тому числі електронних).</p> <p>Пропозиції щодо вирішення проблеми.</p> <p>Перелік запитань до дискусії.</p> <p>Цільові тематичні (проблемні) повідомлення для дискусії з використанням текстів, довідково-інформаційних матеріалів, мережі Інтернет.</p> <p>Виступ під час дискусії (підготовлений).</p> <p>Трансформація тексту одного стилю в інший.</p> <p>Конструювання текстів різних стилів і жанрів мовлення.</p> <p>Твори на суспільну та морально-етичну теми.</p> <p>Стаття (проблемна).</p> <p>Редагування.</p> <p>Ділові папери</p> <p>Звіт про виконану роботу.</p> <p>Протокол (складний). Витяг із протоколу.</p> <p>Резюме.</p> <p>Переклад</p> <p>Переклад текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення (у т. ч. без попереднього прочитання).</p> <p>З'ясування причин трансформації тексту оригіналу при перекладі.</p> <p>Диктант-переклад.</p> <p>Переказ-переклад.</p> <p>Синхронний переклад.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • письмово переказує текст (змістом) творчим завданням); • складає план-конспект, текст виступу з використанням кількох джерел (у тому числі електронних); • застосовує різні способи підготовки до виступу; складний план виступу; будову виступу; вибірку цитат; вибірку висловлювання; добір аргументів; використовує різні способи доведення думки; прийоми доведення; • формулює пропозиції щодо вирішення певних проблем; • складає запитання до дискусії; • самостійно створює чіткі запитання до дискусії; зв'язні тексти; аналізує, висловлює думку про певну подію, ситуацію; ставить вимогу до писемного мовлення; • оформлює ділові папери (листи, записки, графі видів відповідно до притребних форм); • удосконалює написане; • перекладає тексти різних стилів мовлення; здійснює переклад з голосу, синхронний переклад

КУЛЬТУРА МОВИ І СТИЛІСТИКА. ЕЛЕМЕНТИ ПРАКТИЧНОЇ РИТОРИКИ

ВСТУП

Роль мови у самовираженні й самореалізації особистості.

Основні вимоги до мовлення.

Науковий, художній, розмовний, офіційно-діловий, публіцистичний стилі мовлення (поглиблене повторення).

Культура мови, стилістика і риторика як сукупність і система комунікативно-стилістичних якостей мовлення та вчення про них. Точність, логічність, чистота, багатство, виразність, доречність – основні комунікативно-стилістичні якості мовлення.

Спостереження над реалізацією комунікативно-стилістичних якостей мовлення в текстах різних стилів, типів і жанрів мовлення.

Вимоги до тексту ораторської промови в аспекті культури мовлення (правильність, змістовність, логічність, доказовість, доречність, виразність, точність).

Стилістичне редагування текстів.

Учень:

- обґрунтовує роль мови у самовираженні й самореалізації особистості;
- знає основні комунікативно-стилістичні якості мовлення і використовує їх у мовленні і вдосконаленні висловлювання;
- оформлює текст промови з урахуванням вимог культури мовлення, добирає найбільш цільніші засоби виразності мовлення; пише текст промови, удосконалює її зміст і мовне оформлення;

ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Точність мовлення як оптимальне слововживання, вибір мовних засобів, які найадекватніше передають зміст і сутність життєвих реалій. Умови досягнення точності мовлення: знання матеріальних і духовних реалій, знання мови, вміння співвідносити їх і передавати адресату.

Точність у використанні лексичних засобів мови (синонімів, омонімів, паронімів, багатозначних слів, слів іншомовного походження, професіоналізмів, архаїзмів, неологізмів, фразеологізмів) у різних стилях (поглиблене повторення).

• Вживання слів у властивому їм значенні. Попередження лексичних помилок в усному і писемному мовленні.

- співвідносить предмети мовлення з світу зі словами, які їх позначають;
- створює висловлювання, які точно передають предмет мовлення (являються різноманітними формами мовлення); використовує ресурси мови, враховує значення предмет мовлення; корегує мовлення з погляду дотримання точності.

ЛОГІЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Умови логічності висловлювання (додержання логічної послідовності порядку слів, логічних пауз і логічного наголосу, смислових, структурних та інтонаційних зв'язків). Логічність як запорука розв'язання риторичних задач.

Абзац як засіб логічної організації висловлювання. Службові та вставні слова як засіб додержання логічності. Трьохчастинна побудова тексту (вступ, основна частина, заключна частина) як найбільш адекватна логіці розвитку думки. Логічність викладу як додержання смислових і структурних зв'язків, логічних переходів між частинами у межах всього висловлювання, наявність висновків, узагальнень (поглиблене повторення).

Композиція ораторської промови (вступ, основна частина, завершення). Співмірність і взаємозв'язок частин висловлювання у межах промови.

Способи подання матеріалу (дедуктивний, індуктивний, компаративний). Типові помилки в аргументації та критиці.

Попередження змістових помилок у мовленні учнів.

Вимоги до логічності мовлення у різних стилях. Логічність – одна з найістотніших якостей наукового стилю.

ЧИСТОТА МОВЛЕННЯ

Чистота мовлення і загальна культура людини. Чисте мовлення - мовлення без невластивих українській літературній мові включень, порушень мовних норм.

Використання у мовленні слів іншомовного походження, лексики обмеженого вживання – діалектизмів, професіоналізмів, жаргонізмів (поглиблене повторення).

БАГАТСТВО МОВЛЕННЯ

- визначає засоби логічності
- враховує вимоги логічності час складання плану, тез, ко- числі ораторської промови, висловлювань;
- використовує різні способи і прийоми доведення;
- корегує власні й чужий т дотримання логічності мовл

- визначає сферу використ засобів мови, правильно вжи
- враховує вимоги чистоти будові зв'язних висловлюван ораторської промови; корегу тексти з погляду дотриманн ня;

- знаходить і використову

Багатство мови і мовлення: інтонаційне, лексичне, фразеологічне, морфологічне, синтаксичне.

Ресурси збагачення мовлення (емоційно-оцінна лексика, тропи, синтаксичні конструкції, у тому числі стилістичні фігури). Тропи і стилістичні фігури як виражальні засоби риторики і форми впливу на аудиторію під час публічних виступів.

Синонімія (лексична, фразеологічна, морфологічна, синтаксична, стилістична). Вираження багатства мовлення в різних стилях. Художня література як невичерпне джерело збагачення мовлення.

ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Фонетичні засоби виразності мовлення (виражальні можливості звуків – алітерація, асонанс, анафора, епіфора, інтонація, інтенсивність, темп, паузи, логічний наголос); невербальні засоби (жести, міміка, поза та ін.) (поглиблене повторення). Вимоги до виразності мовлення в різних стилях. Художня література як джерело збагачення мовлення засобами виразності.

ДОРЕЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Стильова доречність і мовленнєва ситуація: взаємозв'язок мовленнєвої ситуації, ознак стилю і мовних засобів його вираження. Роль доречності в публічному мовленні. Функціональні та експресивні засоби мови.

Взаємозв'язок доречності з іншими комунікативно-стилістичними ознаками мовлення.

і стилістичні фігури, синонімія застосовує їх з метою впливу на аудиторію під час публічних виступів;

- користується словниками
- враховує вимоги багатства мовлення при побудові зв'язних висловлювань

своїх і чужих текстів з погляду багатства мови;

- визначає звукові, лексичні, синтаксичні (інверсія, риторичне запитання, метафора, оксюморон) та сполучникові конструкції мовлення виразності, використовує різні стилі і жанри мовлення
- враховує вимоги виразності мовлення (у тому числі невербальні) при побудові зв'язних висловлювань, зокрема в публічних виступах з метою впливу на аудиторію

власних і чужих текстів з погляду виразності;

- оцінює мовні засоби з погляду доречності їх використання в тому чи іншому стилі мовлення, зокрема в риторичній мові

чає стилістичну забарвленість мовлення, використовує різні стилі мовлення функціональні та експресивні засоби мови з урахуванням типу, стилю мовлення; корегує власні мовні засоби з погляду доречності мовлення

УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАЙВАЖЛИВШИХ ВІДОМОСТЕЙ З ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ НАУКИ ПРО

<p style="text-align: center;">МОВУ (5 год.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • узагальнює поняття, закріплює знання з фонетики, застосовує знання з флексикології, словотвору, граматики, пунктуації для вдосконалення чужого мовлення.
---	--

Міжпредметні зв'язки

Дотримання вимог до культури мовлення – точності, логічності, чистоти, повноти, доречності, правильності в художніх творах (література).

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Проблематика

Україна на карті світу.

Уроки історії і сучасність.

Екологія Землі і наше майбутнє.

Бережімо собори наших душ!

Багатогранність і творча суть особистості. Український ідеал: традиційне і сучасне розуміння.

Дружба. Любов. Сім'я. Взаємозв'язок поколінь. Культура загальнолюдських і сімейних взаємин.

Мистецтво спілкування. Мистецтво критики.

Освіта. Наука. Техніка. Література. Культура. Мистецтво.

Сучасне містобудування й архітектура.

Засоби масової інформації та комунікації.

Вибір життєвого шляху.

Учень:

- гнучко й ефективно користується мовою в усіх її аспектах для досягнення соціальних цілей;
- обстоює рівність, справедливість, толерантність та інші громадянські цінності суспільства через розуміння етнокультурної, географічної, соціально-економічної та ін. різноманітності;
- посилено виконує роль посередника між українською та російською культурами; попереджує і долає міжкультурні непорозуміння; дотримується загальноприйнятих норм соціальної поведінки.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Учень:

- працює зі значним обсягом різноманітної інформації, самостійно здійснює її пошук, обробку, аналіз і зберігання;
- самостійно розв'язує навчальні завдання, застосовує основні загальнонавчальні, творчі вміння у різних ситуаціях (у т. ч. нестандартних);
- користується основними комунікативними стратегіями, стратегіями співпраці.